

Tge saveva la Svizra propi?

La cumissiun «Bergier» ha preschentà ses rapport

■ (anr) Tenor il rapport ha la Svizra fatg tscherts sbagls cun differenziar tranter fugitivs giudaics ed auters. In antisemitissem pli u main avert u zuppà hai er dà sin champ internaziunal. Il cussegl federal ha engrazià per il rapport, dentant er tegnì per degn da punctuar il grond engaschi da la populaziun durant la davosa guerra. Venderdi passà ha il president da la cumissiun independenta, professor *Jean-François Bergier*, preschentà il voluminus rapport da la gruppa d'experts. L'interess da las medias naziunals ed internaziunals è stà enorm. 1996 ha il cussegl federal incumbensà ina cumissiun d'experts dad intercurir la situaziun concernent la politica da fugitivs da la Svizra durant la davosa guerra mundiala. Da la cumissiun sut il presidi da l'istoricher Bergier han quatter experts svizzers e quatter da l'exteriur fatg part.

Già durant ils onns 50 avevan cuntraversas davart la politica da fugitivs incità il cussegl federal da laschar examinar la situaziun. Il rapport dal professor da dretg Carl Ludwig aveva demussà già da lez temp in cumportament discutabel da vart da las autoritads. Il rapport Bergier metta ils umans persecutads dal reschim dals Nazis en il center da sias examinaziuns. El fa ina differenza tranter la situaziun avant la guerra e suenter 1942. L'onn 1938 n'èsi betg reussì als stadis da l'Europa da far ina politica da fugitivs solidara. Lez onn ha la Svizra introduci il bul «J» en ils passaports per ils Gidieus tudestgs e dapi lur ha ella renvià ils fugitivs giudaics. L'onn 1942, cura che la Svizra era circundada dals pajais da guerra, haja ella serrà ils cunfins ord motivs rassistis, è vegnì constatà. Tenor il rapport savevan il cussegl federal ed ils aut-responsabels da l'armada da lez temp ch'ils fugitivs ren-

In punct stgir en l'istorgia svizra: Il bul «J» per ils Gidieus.

viads als cunfins vegnian deportads vers l'Europa da l'ost. Il rapport constatescha ch'i saja dentant stà difficil da distinguer tranter infurmaziuns crediblas e famas.

La Svizra n'ha betg be refusà, ella ha era dà albiert

Dal schaner 1940 fin il matg 1945 èn 24 398 refusaziuns documentadas. Da l'autra vart vegn concedi che la Svizra haja dà dimora a 51 129 fugitivs civils, tranter quests 19 495 gidieus. Durant la guerra ha la Svizra prendì si 59 785 uffants, 103 869 fugitivs militars e 66 549 personas privatas. Già avant la guerra aveva la Svizra dà asil a 9909 personas emigradas. Il rapport fa er menziun dal grond agid che las organisaziuns carita-

tivas han prestà durant ils onns da guerra. El cuntegna exempels displaschavels, ma er buns ed el descriv er las situaziuns da conflict per autoritads e singulas personas en vista a quella guerra crudavla. Sco il rapport conferma hai dentant dà nagins transports da fugitivs tras noss pajais.

La Svizra era smanatschada

Sin la critica ch'il rapport na prendia betg resguard sin la situaziun internaziunala da guerra ha Bergier constatà ch'i saja problematic da cumparegliar la Svizra cun auters pajais. El ha dentant fatg attent ch'er sin champ internaziunal existeva ina tscherta cultura d'antisemitissem. Sin la dumonda, tge influenza ch'il provediment public haja gi che la

Svizra haja serrà ils cunfins, n'han ils experts betg pudì dar ina resposta clera. I para ch'era en il cussegl federal è la situaziun vegnida giuditgada sin diversas modas. En vista a la situaziun da guerra enturn ed enturn ses cunfins era la Svizra senza dubi smanatschada.

Decleraziun dal cussegl federal

En num dal cussegl federal ha la presidenta da la confederaziun, *Ruth Dreifuss*, constatà ch'il rapport «Bergier» saja ina contribuziun fundamentala per chapir meglier la politica da la Svizra durant il temp dal naziunalsocialissem. La pli gronda part da la populaziun haja refusà cleramain l'ideologia rassista dals Nazis. Il cussegl federal sa regordia cun engraziavladad a tut tgi che haja contribuì a

la resistenza da la Svizra, a chasa, al plaz da lavur u en l'armada. Il cussegl federal conceda che la politica d'asil da lez temp è er stada fallada. La Svizra n'haja betg fatg tut quai ch'ella avess pudì far. Il rapport na resguardia dentant betg avunda la situaziun difficila da la Svizra entaifer la barbaria dals naziunalsocialists.

La regenza regorda a la perstgisa dal president da la confederaziun, *Kaspar Viliger*, l'onn 1995. Sin la dumonda, tge conclusiuns che la regenza traja or da quest rapport, ha Dreifuss ditg: «Nus na vulain betg condemnar la generaziun da la guerra, nus vulain impedir talas chaussas terriblas. Ils pajais savevan tge ch'i fiss stà da far, ma la voluntad d'agir ha mancà. Las experientschas or da la segunda guerra mundiala èn stadas in mussavia per la politica actuala d'asil.» Sin la dumonda sche la Svizra na saja betg obligada sin fundament dal rapport ad ina tscherta cumpensaziun, ha cusseglier federal *Joseph Deiss* constatà che noss pajais s'è engaschà cler per ina politica d'asil umanitara. Il cussegl federal sustegna la Fundaziun da solidaritad, e vegnia a suttametter quella l'onn 2001 a la votaziun federala. El è satisfatg che la cumissiun haja er examinà l'aspect giuridic. El spera che quest rapport animeschia ad ina discussiun objectiva tranter las generaziuns.

La critica na manca betg

Las organisaziuns dals Gidieus laudan il rapport. Ils parairis da las partidas èn stads fitg divers. Per la partida socialdemocrata sa tracti d'in document impresiunant e commuentant. Per la partida liberaldemocrata e per la partida cristiandemocrata cuntegna il rapport valitaziuns betg acceptablas. Per la partida populara n'è il rapport betg acceptabel, perquai ch'el considereschia la situaziun da lez temp ord vista actuala.